

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Suomen opinto-ohjaajat ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Suomen opinto-ohjaajat ry haluaa todeta, että lukiokoulutus on korkeakoulutukseen tähtäävää yleissivistävää koulutusta. Lukioon valituilla ja lukio-opinnot aloittavilla opiskelijoilla tulisi olla riittävät perustiedot ja valmiudet, jotta he selviytyvät lukio-opinnoista. Ylioppilastutkinto on lukion päättötutkinto, joka vaatii opiskelijalta lukion oppisisältöjen sisäistämistä ja niiden soveltamista ylioppilaskokeissa. Tästä syystä lukiokoulutuksen sisältöjä ei voi yksilöllistää.

Lukiolakiin ei tule kirjata mitään epärealistisia lupauksia, mikä voi johtaa opiskelijan tai huoltajan puolelta oikeuskäsittelyihin.

Lukiokoulutusta pitää jatkossakin kehittää itsenäisenä koulutusmuotona, jolla on oma toimintaa ohjaava lainsäädäntö sekä rahoitusjärjestelmä. Näin myös hallitus on linjannut omassa hallitusohjelmassaan.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Suomen opinto-ohjaajat ry kannattaa säädöstä opiskelijan oikeudesta tukiovetukseen. SOPO ry pitää erittäin tärkeänä, että lukioissa on mahdollista antaa nykyiseen tapaan matalan kynnyksen tukea opettajan tai muun henkilöstön todettua sille tarvetta. Matalan kynnyksen tuen tulee olla annettavissa ilman raskaita hallinnollisia päätöksiä. Tuen tulee lukiossakin olla oikea-aikaista ja helposti saavutettavaa matalan kynnyksen tukea, jota voidaan antaa tilapäisesti ja tarpeen

ilmetessä. Tuen tarve ja annettu tuki on myös syytä kirjata opiskelijan opiskelusuunnitelmaan niiltä osin kuin se tukee nuoren arkea ja opintojen sujumista lukiossa. Ylioppilastutkinto velvoittaa päätöksissään, että haettavia tukitoimia on kokeiltu ja ne ovat opiskelijalle hyväksi todettuja. Näin ollen niiden kirjaaminen ei voi tapahtua vain "opiskelijan pyynnöstä".

Ehdotuksessa oppimisen tuesta (s.21) todetaan, että "Erityisopetuksella tarkoitettaisiin erityisopettajan antamaa opetusta ja ohjausta sekä erityisopettajan konsultaatioon perustavaa muuta opetusta ja ohjausta, jota antaisi muu opetushenkilöstö.". Suomen opinto-ohjaajat ry pitää tätä muotoilua hyvin ongelmallisena. Konsultaatioon perustuva opetus ei aineenopettajan antamana ole erityisopetusta, vaan hyvä yhteistyön muoto. Nykyisiä kelpoisuusehtoja ei tule lieventää (HE 41/2018 - Hallituksen esitykset - FINLEX®).

28 §:ssä tarkoitettu oppimisen tuki on käytännössä aineenopettajan antamaa oppiainessubstanssiin liittyvää tukiovetusta sekä oppimista ja koulunkäyntitaitoja edistävää tukea. Jälkimmäinen voi olla erityisopettajan antamaa, oppimista edistävää ja opiskelutaitoja tukevaa tukiovetusta ja muuta tukea, mutta oppiaineen sisältöön liittyvä tukiovetus olisi määriteltävä selkeästi aineenopettajan antamaksi tukiovetukseksi. Aineenopettajan ja erityisopettajan välinen työnjako on pidettävä selkeänä. Oppiaineen opetuksesta, tukiovetuksesta ja arvioinnista vastaa aineenopettaja. Parhaimmillaan opiskelijan saamassa tuessa hyödynnetään sekä erityisopettajan että aineenopettajan osaamista, mutta roolien tulee olla selkeät.

Jos opiskelijalla on oikeus tukeen, luonnollisesti opiskelijalla on myös velvollisuus ottaa tukea vastaan. Jos opiskelija ei ota tarjottua tukea vastaan, voiko tästä seurata vaikkapa sellainen mahdollisuus, että koulutuksen järjestäjän haastetaan oikeuteen tukitoimien riittämättömyydestä, esimerkiksi jos opiskelija saa hylätyn arvosanan ylioppilaskirjoituksista? Tuen vastaanottaminen ei voi olla optio, joka käytetään tai ei käytetä oman mielihalun mukaisesti.

Suomen opinto-ohjaajat ry näkee haasteita siinä, että erityisopetuksesta pitää aina tehdä päätös, kuten lakiehdotuksen 28 b §:ssä ehdotetaan. Nyt kaavailtu toteutustapa muutoksenhakukelpoisine hallintopäätöksineen lisää tarpeettoman raskasta byrokratiaa lukion erityisopetukseen. Hallinnollinen päätös kun ei itsessään takaa opiskelijan tuen saamista. Yksi vaihtoehto olisi, että päätös erityisopetuksesta tehdään vain sellaisissa tilanteissa, joissa opiskelija ja tämän huoltaja pyytää päätöstä. Pahimmillaan päätöksen teko voi viivästyttää erityisopetuksen saamista vieden tarpeettomasti myös aikaa ja resursseja. Vaarana on, että hallituksen tekemä esitys heikentää oppimisen tukea ja erityisopetusta lukiossa. Erityisopettajan työpanosta ei pidä sitoa hallinnolliseen työhön oppimisen tuen kustannuksella. Jo nyt ylioppilastutkintoon esimerkiksi lukivaikkeuden perusteella anottavat erityisjärjestelyt ohjaavat lukioita kirjaamaan opiskelijalle tarjottua tukea.

Hallituksen suunnittelema maksuttomuuden poistaminen käytännössä lopettaa opiskelijoiden tärkeimmän tukimuodon eli opiskeluajan pidentämisen. Kaupunkien tekemät säästöt voivat

vaikuttaa opintojen tarjontaan niin, että opiskelija ei välttämättä pysty tekemään opintojaan kolmessa vuodessa.

Tuen suunnittelemisessa on lähtökohtana, että opintoihin hyväksytyillä on riittävät edellytykset opintoihin suoriutumiseksi. Säädöksen perusteluissa tulisi mainita lukion oppimäärän lisäksi, että opiskelijalla tulee olla edellytykset ylioppilastutkinnon suorittamiseen.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Suomen opinto-ohjaajat ry haluaa muistuttaa, että yleiskatteellinen oppimisen tukeen kohdennettu lisärahoitus ei välttämättä tosiasiallisesti kanavoidu oppimisen tukeen. Yleiskatteellisen tuen ongelmat olivat nähtävissä myös viimeksi, kun tukea myönnettiin opinto-ohjauksen vahvistamiseen. On tärkeää, että oppimisen tukea lukiossa vahvistetaan ja erityisopettajamäärää lisätään yhdenvertaisuuden takaamiseksi kaikissa lukioissa.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Suomen opinto-ohjaajat ry haluaa muistuttaa, että englanninkielinen ylioppilastutkinto kohdistuu vain pieneen määrään opiskelijoita. Tutkinto edellyttää kuitenkin englanninkielisen opetussuunnitelman laatimisen sekä ylioppilastutkinnon kokeiden kääntämisen englannin kielelle. Taloudellisesti niukkoina aikoina uudistus on yksittäisen koesuorituksen hintaa tarkasteltaessa varsin, jopa kohtuuttoman kallis.

Miten turvataan englanninkielisen koulutukseen vastaavat oikeudet oppimateriaalien ja oppimisen tuen osalta kuin mitkä suomenkielisessä koulutuksessa on? Englanninkieliseen lukiokoulutukseen osallistuu vain pieni joukko opiskelijoita, jolloin oppimateriaalien tuottaminen englanniksi ei ole kustantajille kannattavaa. Kenen vastuulle tällöin jää laadukkaiden materiaalien tuottaminen, jotka vastaavat suomalaista opetussuunnitelmaa? Englanninkielistä opetusta järjestettäessä ei voida olettaa, että opettajat laatisivat oppimateriaalia osana opettajan työtä ja työaika. Myös oppimisen tuen pohjana olevat lukitestit ovat tällä hetkellä saatavilla vain suomeksi, joten tuen tarpeen tunnistaminen olisi lähtökohtaisesti haastavaa.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Suomen opinto-ohjaajat ry pitää taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevien säädösehdotuksien kommentoimista vaikeana. Hallituksen esittämässä suunnitelmassa päätösvalta taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeesta siirretään YTL:n hallintovaltaan. Eikä suunnitelman toteuttamisen arvioimiseksi ole käytössä mitään suunnitelmaa, jota voisi arvioida. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa näytön muoto ja tyyppi tulee merkittävästi muuttumaan nykyisestä, mutta tässä vaiheessa ei ole tiedossa, miten.

Esityksen mukaan taito- ja taideaineiden ylioppilastutkinnon kokeiden ja näiden ennakkotehtäviä (valmistavat näytöt) koskevat määräykset olisivat ylioppilastutkintolautakunnan määräysvallassa samoin kuin muutkin ylioppilastutkinnon koesuorituksia koskevat määräykset. Tämä antaa YTL:lle laajan päätäntävällän taito- ja taideaineiden kokeen muodosta ja suoritustavasta.

Suomen opinto-ohjaajat haluaa kiinnittää huomiota siihen, että LOPS21 vaatii tarkennuksia, jotta taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeen laatimiselle olisi tarpeeksi vahva pohja. Lisäksi olisi kiinnostavaa tietää, riittävätkö taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeisiin osallistumiseen lukion pakolliset opinnot - samoin kuin tällä hetkellä reaaliaineissa. Lukioille tulee myös lisää työtä uuden ylioppilaskirjoituspäivän järjestämisestä: opettajien valvontamäärät lisääntyvät, ja esimerkiksi tilanvuokrakustannukset kasvavat sellaisilla lukioilla, jotka vuokraavat ylioppilaskirjoituksiin tarvittavat tilat. Tästä on taas tulossa uudistus, jossa lukioiden opettajien ja hallinnon työmäärä kasvaa, mutta sitä ei mitenkään korvata.

Kokeessa tulee säilyttää nykyisen lukiodiplomin oleelliset piirteet. Näitä ovat: prosessinomainen työskentely, oman työskentelyn reflektointi, taiteellinen ja/tai taidollinen näyttö sekä kirjallinen työ. Miten nämä piirteet saadaan sisällytettyä ylioppilaskirjoituksiin?

Suomen opinto-ohjaajat ry pitää hyvänä, että taito- ja taideaineita sidotaan vahvemmin osaksi lukion opetusta. Korkeakoulut ovat vahvistaneet viime vuosina ylioppilastutkintoon perustuvaa todistusvalintaa. Tämä on lisännyt ylioppilastutkinnon painoarvoa ja tutkinnon ohjausvaikutus lukio-opinnoissa on vahvistunut. Taito- ja taideaineiden sisällyttäminen ylioppilastutkinnon kokeeseen mahdollistaa korkeakouluille kokeen hyödyntämisen osana todistusvalintaa, ja taito- taideaineiden ylioppilaskoe on tässä mielessä kannatettava uudistus.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Suomen opinto-ohjaajat ry:llä ei ole kantaa asiassa.

7. Muut kommentit

-

Lindqvist Paula
Suomen opinto-ohjaajat ry